

Inledning

"For when truth enters into a fight with the lies of millenia, we shall have upheavals, a convulsion of earthquakes, a moving of mountains and valleys, the like of which has never been dreamed of. The concept of politics will have merged entirely with a war of spirits: all power structures of the old society will have been explored – all of them are based on lies: there will be wars the like which have never yet been seen on earth."

(F W Nietzsche, Ecce Homo.)

"Millennium-kriget" har nu också brutit ut inom juridiken, om än inte med en så omskakande kraft som Nietzsche förutspådde. Historier om den nationella rättsutvecklingen berättas. Den rättskulturella identiteten identifieras och analyseras. Bokslut över seklets rättsteoretiska skolbildningar produceras. Det framtida rättssystemet prognostiseras. Det är som om själva sekelskiftet utgör en naturlag till vilken sanningssökande forskare i rättsvetenskap måste förhålla sig. Fenomenet verkar öka trendmedvetenheten inom juridisk forskning. Den neutrala tonen i juridisk argumentation som länge varit en kvalitetsstämpel på god rättsvetenskap blandas successivt upp med populär-jargong som hämtas från andra discipliner. Det talas om juridikens kropp, dess själ, dess undermedvetna normer och dess mytbildning. Tidsandan i forskningen bör dock inte klassas ut som tendentiös. Snarare är den i huvudsak

uttryck för seriösa försök att finna ny teoretisk inspiration. Förhoppningen är att nya perspektiv leder till ny kunskap och därmed en annan typ av förståelse av juridiken som samhällsfenomen. En positiv bieffekt av en utåtriktad och ganska förutsättningslös rättsvetenskap är att den i de bästa av stunder också gör juridiken mer intressant för en bredare publik.

En varningstriangel bör dock sättas ut vid väggkanten. I sökandet efter det nya eller det andra är det lätt hänt att var och en av juridikens debattörer fastnar i sin egen nisch. Hjulet uppfinner igen och igen och återigen. När okonventionella idéer och metoder testas är det lätt att bli historielös, även i en så liten miljö som den nordiska. Rättshistorisk insikt är dock av avgörande betydelse om identiteten skall fastställas, både till kropp och själ. Dag Michalsens artikel, som placerar in rättshistorisk forskning som en naturlig del av rättsvetenskapen, är därför ett välkommet bidrag i Retfærd.

Juridikens reella betydelse för att främja önskat beteende eller motverka oönskat beteenden är idag väl etablerade forskningsfält inom rättssociologi och rättsekonomin. Effektanalyser som produceras i sådana undersökningar säger många gånger långt mycket mer om juridiken än vad juridiken själv kan prestera. Alla vill vi veta hur en lagstiftning fungerar i praktiken. Disciplinernas ställning inom rättsvetenskapen är

dock fortfarande ganska kontroversiell eftersom en beteendeorienterad undersökning med svårighet kan ge ett trovärdigt tolkningsbesked på en regelorienterad frågeställning.

Björn Sandvik visar i sin artikel på vilka problem som föreligger när rättsekonomiska analyser skall omsättas till generaliserbara uttalanden om skadeståndsinstitutets ekonomiska tyngd för att motverka oönskade skador på person och sak, mellan individer och i företagande. Allt från den enkla skadesituationen mellan enskilda till skador på vitala samhällsintressen som miljön. Ansvarsgrundens preventiva effekter på aktivitets- och aktsamhetsnivå är svåra att bevisa empiriskt om man inte utgår från optimaliserade antaganden om olika handlingsalternativ. Inom skadeståndsrätten tillför således rättsekonomiska effektanalyser i dessa avseenden inte mycket mer än lagstiftarens antagande om mänskligt beteende.

Brottslighet är däremot ett område där beteendevetenskaperna ofta tillför mycket användbar kunskap för juridiken. Kriminellt beteende kan dock ges många förklaringar beroende på vilket perspektiv som styr den empiriska undersökningen. Ett okritiskt förhållningssätt till etablerade metoder för kategoriseringar och urval leder lätt till en alltför schablonartad bild av

de kriminella och deras beteende. Päivi Honkatukia och Tage Alalehto presenterar artiklar som visar på nödvändigheten av nya perspektiv i studier av kriminellt beteende. Undersökningarna är till karaktären mycket olikartade, men de har en intressant gemensam nämnare. Båda försöker från olika utgångspunkter fånga upp hur flickor/kvinnor ser på sitt egen och andra flickors/kvinnors brottslighet. De kommer också i ett avseende fram till ett likartat och mycket slående resultat gällande vilket incitament som till synes starkast avhåller flickor/kvinnor från att begå brott. Det är SKAMMEN!

Att studera brottslighet är, om man tänker djupare på saken, ingen angenäm uppgift. Den är rent av vidrig när brottstypen är mord där både offer och gärningsmän är barn. Juristens distanserade saklighet är svår att upprätthålla när den bottenlösa tragedin skall hanteras av rättssystemet. Hög grad av klarsynthet och integritet fordras för att kunna diskutera ansvarsfrågan på ett konstruktivt sätt. Jennie Söderberg visar på hur viktigt det är med väl övervägda och vidsynta rättspolitiska ställningstaganden i frågan om barn som gärningsmän.

Som sagt, utan nya perspektiv ingen ny förståelse.

Åsa Gunnarsson